

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора економічних наук, професора
ЗАТОНАЦЬКОЇ Тетяни Георгіївни
на дисертаційну роботу Маліброди Святослава Богдановича
«Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки»
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

**Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами.**

Міжнародна міграція є важливим процесом, що зумовлює помітний вплив на економічний розвиток країн. Сучасні процеси глобалізації та розвиток технологій сприяють зростанню мобільності людей, що підтверджується світовою динамікою міжнародної міграції, яка вказує на її подальшу інтенсифікацію. Оскільки саме людина є ключовим суб'єктом міграційних процесів, то їхні наслідки є вкрай різноманітними, а оцінювання впливу міжнародної міграції, зокрема на економічний розвиток є складним завданням.

Попри значний обсяг досліджень в даній сфері, наявні теорії та практичні підходи носять фрагментарний характер, оцінюючи лише окремі аспекти економічного впливу міграції за видами міграції, як то трудової чи висококваліфікованих працівників, або за окремими показниками, як рівень заробітної плати в приймаючій країні, інфляції тощо. У результаті, відсутність комплексного підходу ускладнює формування цілісного уявлення про економічний вплив міжнародної міграції.

Таким чином, розроблення комплексних інструментів оцінювання впливу міжнародної міграції на економічний розвиток країни підтверджує актуальність обраної теми дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Маліброди Святослава Богдановича відповідає науковому напрямку кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» та є виконаною в межах науково-дослідної роботи кафедри за темою: «Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку національного господарства та його суб'єктів в умовах дослідження моделі глобалізації» (номер державної реєстрації: 0115U006723).

Дисертаційна робота виконана на актуальну тему та забезпечує необхідний інструментарій для проведення оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення з дисертаційною роботою дозволяє стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації автора є обґрунтованими та достовірними. Це підтверджується ретельним аналізом вітчизняних та закордонних праць, використанням та логічним узгодженням економічних теорій, застосуванням загальнонаукових та спеціалізованих наукових методів. Автор провів оброблення значного обсягу релевантних статистичних даних та перевірку результатів свого дослідження експериментально, що підтверджується участю у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, а також їх застосуванням на практиці в діяльності органів місцевого самоврядування та громадської організації.

Після детального вивчення дисертаційного дослідження можна стверджувати, що представлені до захисту ключові наукові положення відповідають визначеній меті роботи та поставленим завданням. У структурі та змісті дисертації автор детально розкриває визначені об'єкт і предмет дослідження.

Використання автором низки наукових методів свідчить про достовірність та обґрунтованість отриманих результатів дослідження, висновків та рекомендацій.

На основі проведеного аналізу роботи було встановлено, що наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, представлені в дисертації, відповідають прийнятним критеріям обґрунтованості та достовірності.

Структура дисертаційної роботи та зміст її основних положень

Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 199 сторінок, з них основний текст роботи становить 173 сторінки. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 210 джерел. У роботі представлено 9 таблиць, 29 рисунків та 4 додатки.

У першому розділі дисертації «Теоретичні та прикладні засади дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країн» (с.10-58) автором розглянуто основні теорії міжнародної міграції та окреслено предмет їх дослідження, представлено існуючі підходи до класифікації міжнародної міграції та вказано на зв'язок окремих видів із наднаціональним законодавством (с.10-25), проаналізовано теорії розвитку економіки на предмет доцільності застосування в контексті оцінювання впливу міжнародної міграції (с.25-40), досліджено теоретичні та прикладні аспекти процесу інтеграції мігрантів у приймаючих країнах, заходи сприяння

інтеграції та позитивні наслідки інтеграції для економіки приймаючих країн (с.40-56).

Другий розділ дисертації «Дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країн» (с.59-102) розкриває особливості перебігу міжнародної міграції на сучасному етапі в умовах глобалізації (с.59-74), містить аналіз впливу міжнародної міграції на економічний розвиток країн в розрізі країн походження та приймаючих країн, зосереджуючи увагу на зв'язку міграції і показника ВВП та індексів розвитку (с.74-88), характеризує масштаби міжнародної міграції в Україні в контексті повномасштабного вторгнення, наводячи оцінки впливу на демографічний та економічний стани, шляхи пом'якшення негативних наслідків значного відтоку населення (с.88-100).

У третьому розділі дисертаційного дослідження «Розроблення інструментів оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку» (с.103-146) дисертантом запропоновано модель впливу міжнародної міграції на економіку країни походження мігрантів з відповідними інструментами оцінювання такого впливу (с.103-117), модель впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни, яка включає підходи для оцінювання впливу міграції за видами з урахуванням можливостей мігрантів (с. 117-132), наведено удосконалену концепцію державної міграційної політики України та рекомендації органам державної влади, місцевого самоврядування та приватному сектору для зменшення негативних наслідків еміграції та збільшення внеску мігрантів в економіку країни. (с. 133-144).

Основні наукові результати дисертації

Усі ідеї, представлені в дисертації та наукових публікаціях, є результатом особистої роботи автора і відображають його індивідуальний

внесок у сферу досліджень. Серед ключових наукових результатів дисертації можна виділити наступні:

- запропоновано моделі впливу міжнародної міграції на економіки країн походження (с.110-116) та приймання мігрантів (с.126-129), що разом із наведеним інструментарієм дає змогу проводити комплексне оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку;

- удосконалено види економічної взаємодії міжнародних мігрантів з економікою приймаючої країни та наведено формалізацію впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни за видами мігрантів; (с.123-125);

- удосконалено концепцію держаної міграційної політики України, яка включає рекомендації щодо повернення та реінтеграції українських емігрантів, сповільнення процесу відтоку населення, посилення співпраці з діаспорою та розвитку інституційного потенціалу у сфері управління міграцією (с. 137-142);

- розвинуто теоретичні аспекти дослідження міжнародної міграції шляхом розширення переліку видів міграції, додаванням депортованого населення як окремого виду (с. 23-24) та наведено зв'язок окремих видів міграції з наднаціональним законодавством (с. 21);

- розширено перелік можливостей мігрантів та наведено функціональні взаємозв'язки законодавства країни, можливостей мігрантів та показників економічного зростання у приймаючій країні (с. 119-123).

**Достовірність досліджень, повнота відображення висновків і пропозицій
в опублікованих автором дисертації наукових працях**

За темою дисертації автором опубліковано 12 наукових праць, зокрема: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у закордонних

виданнях, що індексуються наукометричною базою Scopus, 1 статтю у інших закордонних виданнях, 4 тези доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Усі результати дисертації, що мають наукову новизну, були отримані автором незалежно. У випадках співавторства наукових публікацій, для дисертаційної роботи використано тільки ті ідеї та положення, що є результатом особистого внеску автора.

Дисертація є завершеною науковою працею, зміст якої відповідає поставленій меті та завданням. Обсяг, кількість та якість наукових публікацій відповідають встановленим критеріям щодо публікацій основного змісту дослідження, які є необхідними для захисту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Це надає автору право на публічний захист дисертації.

Практичне значення результатів дослідження

Одержані у ході дисертаційного дослідження результати мають практичну цінність, про що свідчить їх впровадження в організаціях та навчальному процесі. Так, окремі елементи роботи використовуються для викладання навчальної дисципліни «Економіка зарубіжних країн» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» у Національному університеті «Львівська політехніка».

Практична цінність отриманих результатів полягає у запропонованих рекомендаціях органам місцевого самоврядування та громадським організаціям щодо: удосконалення заходів з допомоги та захисту мігрантів і їх інтеграції у приймаючих територіальних громадах для підвищення їхнього

економічного внеску в регіоні; удосконалення заходів з обліку та моніторингу мігрантів, тобто покращення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, для забезпечення їх необхідною інформацією для формування якісних управлінських рішень; моделей оцінювання впливу міжнародної міграції для визначення економічної спроможності громади.

Окремі положення дисертаційної роботи застосовуються в практичній діяльності органів місцевого самоврядування та громадської організації: Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, Пустомитівської міської ради, Більшівцівської селищної ради, Громадської організації «Театр стратегій».

Відсутність порушення академічної доброчесності.

У дисертаційній роботі не було виявлено ознак плагіату або будь-яких інших порушень принципів академічної доброчесності. Використані в ході дослідження праці супроводжуються належним чином оформленими посиланнями. У роботі представлені лише ті елементи спільних публікацій, що є результатом власних розробок автора.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

До зауважень та дискусійних положень дисертаційної роботи можна віднести:

1. У роботі значна увага приділена економічним ефектам особистих грошових переказів мігрантів, проте недостатньо висвітлено потенційно негативні ефекти, такі як інфляція, «голландська хвороба», тіньова економіка тощо (с.43-44, с.65-66 та с.97). Доцільно провести детальніший аналіз

структури особистих грошових переказів мігрантів та їхнього впливу на мікро- та макрорівнях.

2. У роботі недостатньо обґрунтовано вибір показників для аналізу впливу міграції на національну економіку (с. 117-123). Ключовим індикатором впливу міграції обрано ВВП, проте не враховано інші важливі макроекономічні змінні (продуктивність праці, рівень зайнятості та інші).

3. Окрім економічних показників (с.116 та с.124) доцільно приділити увагу дослідженню демографічних, соціокультурних та політичних аспектів процесу міжнародної міграції та відповідних наслідків в контексті оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку.

4. Запропоновані автором підходи до оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку дають змогу отримати точкові оцінки (с.110-116 та с.123-130). Тим не менше, оцінка може носити більш комплексний характер, якщо б включала аналіз граничних та динамічних ефектів, наприклад, як змінювався з часом вплив міграційних процесів на національну економіку залежно від динаміки показників рівня доходу на одну особу, структури національної економіки тощо і які фактори визначали ці зміни.

Варто підкреслити, що наведені дискусійні положення та зауваження не знижують теоретичного та практичного значення отриманих результатів дисертаційного дослідження, а є потенційними шляхами його вдосконалення.

Відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертація Маліброди Святослава Богдановича є самостійним науковим дослідженням, присвяченим вирішенню важливого теоретичного та

практичного завдання – вдосконаленню методів оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку країни.

Тема дисертації є актуальною зважаючи на значний вплив міжнародної міграції на економіку України та світу загалом. Дисертаційна робота містить значущі наукові положення, теоретичні концепції, аналітичні розробки, економіко-математичні методи, обґрунтовані висновки та практичні рекомендації, представлені для захисту.

За змістом, актуальністю, застосованими методами дослідження, а також теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів, дисертація на тему «Оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами та доповненнями та постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами та доповненнями. А автор дисертації – *Маліброда Святослав Богданович* – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» (галузь знань 29 – Міжнародні відносини).

Офіційний опонент:

професор кафедри економічної кібернетики
економічного факультету

Київського національного університету
імені Тараса Шевченка МОН України,

доктор економічних наук, професор

Тетяна ЗАТОНАЦЬКА

